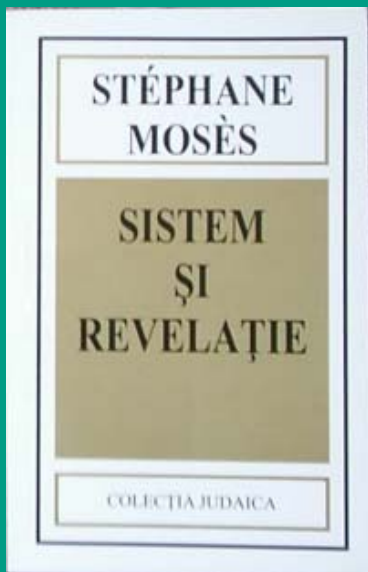

Stéphane Mosès, Sistem și revelație. Filosofia lui Franz Rosenzweig

București, Ed. Hasefer, Colecția Judaica, 2003

Sistem și Revelație este consacrată gândirii lui Franz Rosenzweig și în special cărții sale fundamentale, *Steaua Izbăvirii* (*Der Stern der Erlösung*) apărută în anul 1921. Istoria acestei cărți, esențiale pentru filosofia contemporană, este una extrem de interesantă și tulburătoare în același timp, deoarece a fost scrisă de Rosenzweig între anii 1916-1918, în tranșeele Balcanilor, pe cărți poștale.

Faptul că Rosenzweig trece de la idealismul hegelian, a cărui concepție despre stat a constituit subiectul tezei sale de doctorat, la concepția filosofică din *Steaua Izbăvirii* este explicat de perioada în care trăia, perioadă în care, spune Mosès, popoarele se înfruntă în numele valorilor hegeliene.

Cartea lui Stéphane Mosès se bucură de o prefață semnată de Emmanuel Lévinas. Filosoful francez

consideră că *Steaua Izbăvirii* este “extraordinară: e creată ca într-o stare de extaz, marcată de febra geniului; ea e totuși admirabil construită și echilibrată, reflectă o cultură universală impresionantă și oferă vederi filosofice noi”. La aceeași înălțime se ridică și analiza cărții, realizată de Mosès.

Acesta consideră că, deși critică idealismul hegelian, Rosenzweig oferă un sistem general al cunoașterii umane, el dezvoltând o teorie a religiosului, o filosofie a politicului și una a esteticului.

Deși nu atât de cunoscută pe cât ar merita, *Steaua Izbăvirii* este o lucrare de o importanță deosebită, ea aducând elemente noi, care mai târziu se vor regăsi și la alți autori.

Printre ideile și elementele inovatoare pe care le aduce Rosenzweig, se numără refuzul istoriei, critica filosofiei occidentale și a proiectului de a gândi ființa, caracterul spontan religios al viziunii asupra lumii, acceptarea ideii că nu totul se poate asambla, înglobarea imaginarului în filosofie, pozitivitatea unui “pluralism” absolut, prin care este anticipată tendința ecumenică de azi.

Scopul lucrării lui Mosès este analiza sistemului filosofic al lui Rosenzweig, așa cum e el dezvoltat în *Steaua Izbăvirii*, iar metoda sa comportă o parte de expunere, una de comentariu și una de interpretare.

Pentru început, Mosès analizează diferitele influențe care au acționat asupra filosofului evreu, referindu-se în principal la Meinecke, ale cărui cursuri le-a urmat, la filosofia politică a lui Hegel, la filosofia Erelor lumii (*Weltalter*) a lui Schelling, al

ABOUT THE AUTHOR:

Ph.D. candidate in Culture and Communication, Department of Systematic Philosophy, Faculty of History and Philosophy, BBU, Cluj, Romania

E-mail:

iuliaiuga@hotmail.com

KEY WORDS:

revelation, creation, redemption, man, God, world, judaism, Christianity, Rosenzweig, Mosès

cărui proiect l-a continuat, la Hermann Cohen, la Eugen Rosenstock, etc.

În demersul său, Mosès urmează firul pe care merge cartea lui Rosenzweig. Ideea fundamentală a întregului sistem al *Stelei Izbăvirii* este ceea ce Rosenzweig numește „fisura ființei” care antrenează separarea celor trei elemente esențiale: Dumnezeu, om, lume, elemente aflate într-o izolare totală. Originar, Dumnezeu este rupt de om și de lume, lumea este izolată și omul este închis în sine însuși.

Plecând de la această idee, prima carte din *Steaua Izbăvirii*, analizată de primele capitole ale lucrării lui Mosès, e o întoarcere a existenței asupra ei însăși; se ajunge la o lume anterioară populată de abstracțiuni. Rosenzweig descrie aceste realități rupte de existența concretă ca pe niște “umbre ce nu aparțin aceluiași spațiu ca realitatea noastră, adevărul nostru, viața noastră, dar care se proiectează totuși în spațiul nostru și în tot ceea ce i se întâmplă.” Separarea celor trei elemente, autosuficiența lor este denumită de Rosenzweig *păgânism*.

Ieșirea din sine a fiecăruia dintre elemente și intrarea în relație cu celelalte este numită *religie* și reprezintă însăși pulsația existenței. Importanța acordată relației este sugerată și de critica pe care Rosenzweig o aduce misticismului. El susține că omul de credință este permanent în pericol să cadă în izolare, adică să trateze lumea ca și cum aceasta nu ar exista, relație fundamental imorală.

Trebuie menționat însă faptul că, pentru a exista o intrare în relație, este necesară separarea. Cele trei relații care constituie urzeala profundă a experienței umane sunt ieșirea lui Dumnezeu către lume

(Creația), ieșirea lui Dumnezeu către om (Revelația) și mișcarea omului către lume (Izbăvirea).

În fiecare dintre cele trei relații limbajul, care, spune Mosès, pentru Rosenzweig nu este vehicol al gândirii, ci însuși organul existenței, căci, ca și ea, se desfășoară în timp ce se manifestă prin intermediul relației cu celălalt, este prezent, dezvăluind însă de fiecare dată un aspect diferit al existenței. Astfel, din punctul de vedere al Creației, limbajul exprimă experiența impersonalului, iar formele specifice sunt pronumele personal, persoana a treia, trecutul verbului, acuzativul (cazul obiectivității) și categoriile lingvistice ale narațiunii. Limbajul Izbăvirii folosește categoriile transpersonalului (*noi*) și al perspectivei (viitorul), iar cel al Revelației pronumele personal *eu* și corelativul *tu*, prezentul, imperativul și cazul nominativ.

Capitolele III, IV, V din *Sistem și Revelație* sunt consacrate cărții a doua a *Stelei*, care analizează cele trei relații mai sus amintite, aduce o nouă față de prima: inversarea punctului de vedere, dintr-un spațiu abstract ajungându-se într-unul care descrie existența în realitatea concretă a limbajului, timpului și a pluralității persoanelor. Acest sistem al inversărilor este un element esențial în înțelegerea filosofiei lui Rosenzweig. Este vorba de o trecere de la concept la existență, de la păgânism la iudeo-creștinism.

Mosès afirmă că în a treia carte a *Stelei*, “adevărul ființei apare prin intermediul formelor colective ale vieții religioase, dar aceste forme nu își obțin validitatea decât dintr-o Revelație istorică, care la rândul ei nu este decât proiecția unei experiențe pri-

mordiale, aceea în care persoana ia naștere în intimitatea dialogului ei cu Dumnezeu”.

De asemenea, Mosès consideră că, dacă organonul primei cărți este un sistem de semne matematice, cel al cărții a doua e un sistem lingvistic, iar cartea a treia are ca organon un sistem de semne sociale, cel al formelor vieții religioase colective.

Rosenzweig face, în această a treia parte, o analiză riguros simetrică a celor două, nu atât religii, cât adevărate “categorii ale ființei”, creștinismul și iudaismul. În ciuda eforturilor acestora, multiplicitatea celor trei realități nu este desființată, iar ele rămân separate, așa cum au fost mereu, din clipa “fisurii ființei”. Cele două se constituie în două paradigme, una a istoriei și cealaltă a “smulgerii din istorie”. Creștinismul, conceput mai mult ca o formă a civilizației și mai puțin ca o religie, întruchipează prezența popoarelor în realitatea lumii și a timpului, iar iudaismul reprezintă unica paradigmă a unei existențe colective pe de-a-ntregul smulsă istoriei. Relația specială pe care o are atât cu iudaismul, dar și cu creștinismul este motivată de Mosès prin faptul că Rosenzweig a fost pe punctul de a se converti la creștinism, însă a vrut să facă acest lucru ca evreu, așa că s-a apropiat mai întâi de iudaism. Astfel a regăsit rădăcinile pierdute și a renunțat la convertirea la creștinism, adevărata convertire fiind descoperirea iudaismului.

Iudaismul și creștinismul sunt complementare în fața Adevărului, iudaismul oferind Izbăvirea-în-afara-lumii, iar creștinismul Izbăvirea-în-lume; ambele își dovedesc partea lor de adevăr, dar Adevărul - Unul le transcende pe amândouă.

Caracterul profund mistic al *Stelei*, consideră Mosès, este sugerat, printre altele, și de descrierea experienței cu care se încheie cartea. Este vorba despre experiența viziunii unui chip, definit ca fiind “fața lui D-zeu”. Steaua Izbăvirii, steaua cu șase brațe, a lui David, care schematizează temele esențiale ale cărții, se repetă simbolic pe chipul uman, locul unde se revelează Adevărul Unic. Această descriere a structurii mistice a lui Dumnezeu folosindu-se părți ale corpului omenesc este o temă clasică a literaturii cabalistice.

În ultimul capitol, Mosès se referă la elementele care se regăsesc atât în *Steaua Izbăvirii*, cât și în *Ființă și timp* a lui Martin Heidegger.

Ca o concluzie, trebuie spus că *Sistem și Revelație* se constituie într-un instrument extrem de util în descifrarea unei opere atât de dense și dificile, dar de o deosebită importanță și frumusețe filosofică, așa cum este *Steaua Izbăvirii*, operă a cărui impact a fost anticipat și de autorul ei: “Eu nu voi vorbi cu adevărat decât după moartea mea...Îmi plasez întreaga viață sub semnul acestei postumități”.